

ή 'Ελευσίνα σάν σύμβολο

Γιά τόν "Έλληνα ή 'Ελευσίνα ήταν καί είναι ένας τόπος μεγάλης σημασίας στή διάρκεια της μακραίωνης ιστορίας του.

Κάποτε, στήν ἀρχαιότητα ὅπως μᾶς λέει ἕνα ἐπίγραμμα, πῆγαιναν οἱ ἄνθρωποι σέ κείνο τό μέρος γεμάτοι ἐλπίδα, ἐκεῖ ὅπου τίς νύχτες γίνονταν τά ἱερά μυστήρια τῆς Δήμητρας « πού μποροῦν νά σοῦ διαλύσουν τούς φόβους καί στήν ἐπίγεια ζωή σου». Σήμερα ὅμως βλέπουν μέ τρόπο αὐτή τήν πόλη. Στή σκέψη της μόνον ἀνατριχιάζουν γιατί εἶναι δεμένη μέ ἀπελπιστικά συνθήματα: «μολυσμένος ἀέρας,» «καυσαερία,» «καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος»... «θάνατος»!

Ἄν κάποτε ἦταν ἀπολυτρωτικό νά κάνεις προσκύνημα σ' αὐτό τόν γεμάτο μυστήρια τόπο, σήμερα τό πιά λογικό εἶναι νά μένεις ὅσο γίνεται πιά μακριά ἀπ' αὐτόν. Γύρω ἀπ' τήν 'Ελευσίνα δημιουργήθηκαν σέ παμπάλαιους καιρούς οἱ μῦθοι τῆς Δήμητρας καί τῆς Κόρης. Σήμερα οἱ μῦθοι αὐτοί ἀντικαταστάθηκαν μέ τό μῦθο τοῦ σύγχρονου παγκοσμίου καπιταλισμοῦ μέ τό σλόγκαν του: «Πάμε ὅλο καί καλύτερα».

Ἀποφάσισα ν' ἀσχοληθῶ μέ αὐτό τό ἐξαιρετικά ἀντιφατικό θέμα, γιατί γιά μένα τό σύμβολο τῆς 'Ελευσίνας, τοῦ τότε καί τοῦ τώρα, ἔχει ἐπηρεάσει ιδιαίτερα τή σκέψη καί τό ἔργο μου.

Ἡ Μυθολογία τῆς Δήμητρας στήν 'Ελευσίνα

Ἡ Δήμητρα χαρούμενη καί ἡρεμῆ ἀπό τή φύση της ἦταν θεά τῶν ἀγρῶν. Στενά δεμένη μαζί της προβάλλει ἡ θυγατέρα της, πού τήν ὀνόμαζαν Κόρη ἢ Περσεφόνη. Σάν θυγατέρα της εἶχε τό ὄνομα Κόρη, μέ τήν ιδιότητά της σάν σύζυγος τοῦ Ἄδη ὀνομαζόταν Περσεφόνη. Ὑπάρχουν πλῆθος μῦθοι γιά τή Δήμητρα, ξεχωρίζω ὅμως ἐδῶ τούς μῦθους γύρω ἀπό τήν 'Ελευσίνα. Ἕνας ἀπό τούς ὕμνους τοῦ Ὁμήρου μᾶς περιγράφει τά πάθη τῆς θεᾶς μέ τά πιά

τοῦ ζωγράφου

Χέρμαν Φράντς Μπλάουτ

ἀνθρώπινα χαρακτηριστικά. Μᾶς διηγεῖται τά διάφορα στάδια τῆς σκληρῆς μοίρας τῆς μητέρας, μοίρας πού δέν μποροῦσε νά τῆς ἀντισταθεῖ οὔτε μία θεά: Ὁ Ἄδης ἐρωτεύτηκε κάποτε τή θυγατέρα τῆς Δήμητρας, τήν Κόρη, καί παρακάλεσε τόν Δία, τόν πατέρα τῶν θεῶν, νά δώσει τήν συναίνεση καί τήν εὐλογία του γι' αὐτό τό γάμο. Ὁ Δίας γιά νά μήν κάνει ἐχθρούς του οὔτε τόν Ἄδη οὔτε τή Δήμητρα μέ τήν ἀπόφασή του, τράβηξε τήν οὐρά του καί δέν πῆρε θέση. Τότε ὁ ἐρωτευμένος θεός χρησιμοποίησε βία, ἄρπαξε τό κορίτσα-ὅπως συμβαίνει καί σήμερα καμμιά φορά- ἐκεῖ πού ἐπαιζε μέ τίς συντρόφισσές της σ' ἕνα ἀνθισμένο λιβάδι καί τό ἀπῆγαγε στόν κάτω κόσμο. Ὅταν

ἡ Δήμητρα ἔχασε τήν κόρη της ἡ καρδιά της γέμισε μέ θλίψη, ἀλλά καί μέ μῖσος καί θυμό ἐνάντια στόν Ὀλύμπο κι ὅλη του τήν παρέα πού καθόταν καί ἔπινε ἀμβροσία, καί ἐνάντια σ' ὅλο τό γένος τῶν ἀνθρώπων πού σ' αὐτή τήν περίπτωση ἦταν ὁλότελα ἄθωο. Βουτήχτηκε στό μαῦρα καί ξεκίνησε διασχίζοντας στεριά καί θάλασσα νά ψάξει τήν κόρη της. Οὔτε θεός οὔτε ἄνθρωπος ἤθελε νά εἶχαν τήν δυνατότητα νά τῆς δώσουν πληροφορίες γιά τό πού ἦταν ἡ κόρη της. Ἐννέα μέρες καί ἔννέα νύχτες κρατώντας ἀναμμένους πυρσούς στό χέρι ἔτρεχε σ' ὅλη τή γῆ, χωρίς ἀνάπαυση καί τροφή μεταμορφωμένη σέ γρηά. Τή δεκάτη μέρα συνάντησε τήν Ἑκάτη πού τήν ὁδήγησε στόν Ὅλυμπο, πού τᾶ ἐβλεπε ὅλα. Ἀναγκάστηκε λοιπόν αὐτός νά τῆς φανερώσει τό μυστικό τῆς ἀρπαγῆς τῆς Κόρης. Τότε ἡ Δήμητρα αποφάσισε νά μή γυρίσει πιά στόν Ὀλύμπο. Στούς ἀνθρώπους ὅμως ἐπέβαλε τήν πιά σκληρή ποινή: τᾶ χωράφια καί τᾶ δένδρα δέν εἶχαν πιά καρπούς. Ἐπειδή ἀκόμη καί τᾶ πόδια τῶν θεῶν χρειάζονται ξεκούραση, ἡ Δήμητρα ἔκατσε μόλις ἔφθασε στήν 'Ελευσίνα στήν πηγὴ τοῦ Παρθενείου, πού ὀνομάστηκε καί πηγὴ τῶν λουλουδιῶν: «Ἀνθειον». Μιά ἄλλη ἐκδοχή μᾶς μιλάει γιά μιά πέτρα, πού θά ὀνομαζόταν ἀπό τότε «Πέτρα χωρίς χαμόγελο». Ἐκεῖ τήν συνάντησαν οἱ κόρες τοῦ βασιλιά Κελεοῦ καί τήν πῆραν μαζί τους στό παλάτι, ὅπου μῆκε στήν ὑπηρεσία τους σάν παραμάννα τοῦ νεογέννητου πρίγκηπα Δημοφῶντα. Νηστεύοντας καί σωμαίνοντας ἡ θεά πενθοῦσε. Ἡ παραμάννα Ἰάμβη κατάφερε ἐπιτέλους νά τῆς προκαλέσει ἕνα γέλιο μέ τᾶ πονηρά της ἀστεῖα.

Ἡ Δήμητρα ἀρχίζει τήν καινούργια δουλειά της μέ πλήρη αἰσθητικὴ καθήκοντος, ἀνάθεωρε τό μικρό Δημοφῶντα καί θέλησε νά τόν κάνει ἄθνατο σάν τᾶ παιδιὰ τῶν θεῶν. Ὅταν μιά μέρα τό κράτησε πάνω ἀπ' τή φωτιά τοῦ τζακιοῦ γιά νά διώξει μέ τή φωτιά τήν ιδιότητα τοῦ θνητοῦ, ἔφτασε κατατρομαγμένη ἡ μητέρα του τράβηξε τό παιδί ἀπ' τή φωτιά καί ἔτσι τελείωσε ὅλη ἡ θεϊκὴ μαγεία. Ἡ Δήμητρα, ἔξω φρενῶν μέ τήν ὕστερικὴ Μετάνειρα, ἀποκαλύφτηκε, ἔδωσε ἐντολὴ στό παλάτι καί στό λαό νά χτίσουν πρὸς τιμὴ της ἕνα ναό, ἄφησε τή γεροντικὴ της μορφή καί χάθηκε σάν θεά μέσα σέ μιά φωτεινὴ λάμψη. Ὁ βασιλιάς γνωστοποίησε στό λαό τή θεϊκὴ προσταγὴ καί ἀμέσως ὁ λαός, πού ὑπέφερε ἀπὸ πείνα, βάλθηκε νά χτίσει τό ναό. Ἡ φύση ἦταν τελείως ἐγκαταλειμένη καί ξεραμένη κι οἱ ἄνθρωποι δέν εἶχαν τίποτα νά γεμίσουν τίς ἀδειες κοιλιές τους καί ἀκόμα λιγώτερο εἶχαν στό νοῦ τους νά σκεφθοῦν τίς θυσίες γιά τοὺς θεοὺς. Αὐτὸ πῆγαινε πάρα πολὺ ἀκόμα καί γιά τοὺς θεοὺς. Ὁ Δίας, σάν κύριος ὑπαίτιος γιά τή μοῖρα τῆς Δήμητρας, καί γιά τήν ποινὴ τῆς πείνας πού ἐπιβλήθηκε στοὺς ἀνθρώπους καί πού εἶχε σά συνέπεια τήν ἐγκατάλειψη τῶν θυσιῶν, προσπάθησε τώρα νά μειώσῃ τό θυμὸ τῆς θεᾶς.

Ἐπιφόρτησε μιά ἐπιτροπὴ ἀπὸ θεοὺς, φορτωμένους μέ δῶρα, νά μεσολαβήσῃ. Γύρισαν ὅμως πίσω χωρίς ἀποτέλεσμα. Τότε ὁ Δίας βρῆκε ἕνα καλύτερο πρόσωπο, τόν παμπόνηρο Ἑρμῆ, πού πολλές φορές εἶχε προβληματίσει

καί ἀπασχολήσει τούς θεϊκούς του συναδέλφους. Νά σκεφτεῖ κανεῖς πῶς ἤδη ἀπό τήν κούνια του εἶχε σκαρώσει πολύ ἀποδοτικές ἐργασίες. Ὁ Ἑρμῆς ἔτρεξε μέ τά γρήγορα φτερωτά του πέδιλα στόν Ἄδη, παρακάλεσε καί ἰκέτευσε καί στό τέλος τόν ἀπειλῆσε μέ τήν ἐξαφάνιση τοῦ γένους τῶν θνητῶν καί τῶν ἀδυνάτων. Τότε ὁ Ἄδης μαλάκωσε. Ἡ θέληση τοῦ Δία τοῦ ἐγίνε διαταγή καί ἐλευθέρωσε τήν Περσεφόνη. Ὅτι κάποτε δέν μπόρεσε νά ἀποφύγει ἡ Εὐα ὑπῆρξε καί ἡ παγίδα γιά τήν Περσεφόνη. Καί οἱ δύο ἔφαγαν τόν ἀπαγορευμένο καρπό. Αὕτῃ τῇ φορᾷ ἦταν ἕνα ρόδι, ἀπ' ὅπου ἔφαγε ἡ Περσεφόνη ἐπτά σφυριά. Ὁ Ἀσκάλαφος κηπουρός τοῦ Κάτω Κόσμου καί Ἰούδας τῆς Μυθολογίας, κατάστρεψε τή χαρά τῆς Ἐπανένωσης. Μαρτύρησε πῶς ἡ Περσεφόνη δοκίμασε ἀπό τήν τροφή τῶν νεκρῶν πράγμα πού σήμαινε πῶς ἔπρεπε νά ξαναγυρίσει στό Βασίλειο τῶν Νεκρῶν. Πάλι ἀπειλῆσε ἡ Δήμητρα μέ τήν κατάρα της. Τώρα ἦρθε ἡ σειρά τῆς Ρέας τῆς μητέρας τοῦ Δία νά πείσει τόν Ἄδη, κατάφερε ἐπιτέλους νά βρεῖ μιά συμβιβαστική λύση καί κατά κάποιο τρόπο ἕνα καλό τέλος. Ἡ Περσεφόνη ἔπρεπε νά μένει τρεῖς μῆνες τό χρόνο μέ τόν ἄντρα της στόν Κάτω Κόσμο καί τούς ὑπόλοιπους μῆνες νά σμίγει μέ τή μητέρα της. Πρὶν ὅμως ἡ Δήμητρα ἀφήσει τό χώρο τῆς δράσης της, δίδαξε τόν Τριπτόλεμο, τόν Εὐμολπο καί τόν Κελεό, τή λατρεία καί τά μυστήρια της. Ἡ Δήμητρα ἀνέθεσε στό Τριπτόλεμο ἀκόμη ἕνα ἰδιαίτερα τιμητικό καθήκον, μιά θέση ἀνάμεσα σ' ἕναν Ἀπόστολο καί ἕναν Ὑπουργό Γεωργίας. Ἀπό τά θεϊκά χέρια ἐπῆρε σπόρο, ἕνα ξύλινο ἀλέτρι καί ἕνα φτερωτό ἄρμα. Ἐπρεπε νά βγῇ στόν κόσμο καί νά διδάξῃ πάντα τά ἔθνη τήν τέχνη τῆς γεωργίας.

Τά Ἑλευσίνια Μυστήρια

Στό τέλος τοῦ ὁμηρικοῦ ὕμνου ἡ Δήμητρα ἐπιβάλλει στούς πρῶτους μύστες τήν ἀπαγόρευση νά μιλοῦν γιά τά δρώμενα στή διάρκεια τῶν μυστηρίων. Γιά αἰῶνες οἱ ἀρχαῖοι συγγραφείς δέχτηκαν αὕτῃ τῇ θεϊκῇ λογοκρισίᾳ κι ἔτσι σήμερα ἔχουμε μόνο πολύ λίγες μαρτυρίες γιά ἐκεῖνες τίς ἡμέρες. Ὁ Πλάτωνας μᾶς μιλάει στό διάλογο μεταξύ Σωκράτη καί Φαίδρου γιά δύο στάδια τῆς μύησης πρῶτον γιά τή μύηση στόν Ἰλισσό καί δεύτερον γιά τήν ὑψηλότερη μύηση τήν «ἐποπτεία» στήν Ἑλευσίνα. Ἡ μύηση, τά λεγόμενα «Μικρά Μυστήρια» τῆς Δήμητρας ἦταν ἀφιερωμένα στήν σαρκική σφαῖρα, πάλι κατά τόν Πλάτωνα. Στή διάρκειά τους ὁ ὑποψήφιος μύστης ἔπρεπε νά ὑποβληθεῖ σέ μιά προκαταρκτική τελετή καί μιά κάθαρση. Στό τέλος τοῦ Αὐγούστου ἀκουγόταν ἡ κραυγή «Μύστες στή θάλασσα» καί γινόταν ἔτσι μιά πρόσκληση σ' ἕνα κοινό λουτρό κάθαρσης. Τρεῖς μέρες ἀργότερα, τήν ἡμέρα τῆς συγκέντρωσης πού ὀνομαζόταν «ἀγυρμός» καί ὅπου γίνονταν ἡ πραγματική ἑναρξη τῶν Μυστηρίων οἱ μύστες συγκεντρώνονταν σέ μιά πομπή πού ἄφηνε τήν πόλη περνώντας ἀπό τήν «Ἱερά Πύλη» γιά νά φτάσῃ τό βράδυ στήν Ἑλευσίνα. Τήν πομπή ἄνοιγε ἕνα ἄγαλμα τοῦ Ἰακχου ἐπάνω σ' ἕνα ἄρμα. Πίσω ἀκολουθοῦσαν «Τά Ἱερά», πού κουβαλοῦσαν οἱ ἱερεῖς μέσα σέ καλάθια πάνω στό κεφάλι τους. Τά τελετουργικά αὐτά ἀντικείμενα πιθανῶς ξύλινες ἀπεικονίσεις τῶν θεοτήτων φυλάγονταν ὅλο τό χρόνο στήν ἱερή περιοχή τῆς Ἑλευσίνας καί μεταφέρονταν πέντε μέρες πρὶν στήν Ἀθήνα. Κατόπιν ἀκολουθοῦσαν στήν πομπή τό ἱερατεῖο καί οἱ μύστες. Οἱ μύστες εἶχαν κλαδιά μυρτιάς στά μαλλιά καί στά χέρια, οἱ

γυναῖκες κουβαλοῦσαν στό κεφάλι τους δοχεῖα μέ κυκεῶνα καί οἱ ἄνδρες εἶχαν μαζί τους μικρές κανάτες. Στή γέφυρα τοῦ Κηφισοῦ περίμενε μιά γυναίκα μορφῇ σ' ἀνάμνηση τῆς παραμάννας πού κάποτε εἶχε κάνει τῇ Δήμητρα νά γελάσει καί ριχνόταν ἐπάνω στή πομπή μέ σκωπτικούς λόγους. Αὐτό εἶχε σκοπό νά διαλύσει τή θλίψη τῶν πιστῶν. Ἴσως ἐκεῖ νά ἦταν καί ἡ κατάλληλη στιγμή νά πίνουν ἀπό τόν κυκεῶνα, ἕνα μῖγμα ἀπό ψημένο καί τριμμένο κριθάρι, νερό καί μέντα.

Στήν Ἑλευσίνα ἄρχιζαν τότε οἱ τελετές, γιά τίς ὁποῖες ἐλάχιστα μᾶς εἶναι γνωστά καί μόνον ὑποθέσεις μποροῦμε νά κάνουμε. Μετά τό πέρασμα τῶν Προπυλαίων ἡ πομπή ἔφθανε στήν αὐλή τοῦ ἱεροῦ. Ἐδῶ πιθανῶς ἦταν τό τέλος τῆς πομπῆς. Ἐνα ἀγόρι διαλεγμένο μέ κλῆρο ἀπό τίς πιά ἀριστοκρατικές οἰκογένειες τῆς Ἀθήνας, ἔκανε τίς καθορισμένες τελετουργικές κινήσεις κάτω ἀπό τήν ἐποπτεία τοῦ ἱερέα καί ζητοῦσε ἀπό τή θεά νά τούς χαρίσῃ τήν «δραση». Διάφοροι θρησκευολόγοι ὑποστηρίζουν τή θεωρία, ὅτι στήν Ἑλευσίνα ἐπαίζονταν δράματα στά ὁποῖα παρίσταναν γεγονότα ἀπό τό μῦθο τῆς Δήμητρας. Ὁ Κάρλ Κερένβυ βλέπει ἐδῶ μιά σύγχυση μέ τήν Ἑλευσίνα τῆς Ἀλεξάνδρειας. Τή θεωρία στηρίζει στήν ἔλλειψη κτισμάτων μέ μορφή θεάτρου στήν Ἀττική Ἑλευσίνα. Γιά τήν ἐποπτεία πού γινόταν ἕνα χρόνο μετά τή μύηση, ὁ μύστης ἔμπαινε στό τελεστήριο. Μέσα στό τελεστήριο αὐτό ὑπῆρχε ἕνα δεύτερο μικρότερο κτίριο, Ἀνάκτορο, πού μπροστά του βρισκόταν ὁ θρόνος τοῦ Ἱεροφάντη τοῦ Ἑλευσινιακοῦ Ἀρχιερέα. Ἀπό διάφορες παραδόσεις πού ἔχουν σωθεῖ σέ ἀποσπάσματα μπορεῖ κανεῖς νά σχηματίσει μιά μόνο πολλή ὄχι σφαλερή εἰκόνα, γιά τό ὅτι συνέβαινε τότε ἐκεῖ. Σ' ἕνα ὑπόλειμμα ἐνός παπύρου ἀπό ἕνα λόγο τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ ὁ Ἡρακλῆς λέει: «Ἀπό πολύ καιρό εἶμαι μνημένος. Κλείσε τήν Ἑλευσίνα καί σβῆσε τή φωτιά δαδοῦχε. Εἶδα τή φωτιά εἶδα καί τή Κόρη». Ὁ Πλούταρχος μᾶς διηγεῖται περισσότερες λεπτομέρειες: «Ἡ μᾶζα πού συνέρρεε γιά τά μυστήρια σπρωχνόταν στήν ἀρχή μέ φωνές καί φασαρίες. Σέ μιά λέξη τοῦ ἱεροφάντη ἔπρεπε νά ἀνοίγῃ τό μικρό κτίριο μετά ἀπ' τό μεγάλο. Ξεπρόβαλλε ἕνα δυνατό φῶς καί μιά φλόγα ἀνέβαινε ψηλά». Ὁ Πατέρας τῆς Εκκλησίας Ἰππόλυτος μᾶς δίνει μιά ἀκόμη μαρτυρία. Ὁ ἱεροφάντης λειτουργοῦσε «κάτω ἀπ' τή μεγάλη φωτιά..... ἀνάγγελε μέ δυνατή φωνή: Ἡ ἀφέντρα γέννησε ἕνα ἱερό ἀγόρι. Ἡ Βρυμῶ τόν Βρυμόν (δηλαδή ἡ δυνατή τό δυνατό)» Οἱ μύστες εἶχαν λοιπόν στό ζενίθ τῆς τελετῆς ἕνα δράμα ἀπό τή φλόγα τῆς φωτιάς, πρόβαλε ἡ Περσεφόνη κρατώντας ἕνα ἀγόρι στή ἀγκαλιά της. Ὅποιο καί νά ἦταν τό αἷτιο τοῦ «λυτρωτικοῦ αὐτοῦ δράματος» δέν μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἀρκεῖ νά τονισθεῖ τό πόση μεγάλη σημασία εἶχαν τά Ἑλευσίνια Μυστήρια γιά τόν Ἑλληνα. Ἦταν γιά κείνον ἕνα σημάδι, ὅτι ὑπάρχει ζωὴ μετά τό θάνατο. Τοῦ χάρισε μιά ζωὴ χωρίς φόβο μπροστά στό θάνατο.

Ἔτσι σέ πολλά ἀποσπάσματα τῆς ἀρχαίας φιλολογίας βρίσκουμε ἀπόδειξη τῆς πίστεως αὐτῆς. Στό Πίνδαρο διαβάζουμε «Μακάριος ἐκεῖνος πού κατεβαίνει τό δρόμο κάτω ἀπό τή γῆ, ἀφοῦ ἔχει δεῖ καί ξέρει τό τέλος τῆς ζωῆς καί τήν ἀρχή πού ἔχει δοθεῖ ἀπό τό Δία». Ὁ Κικέρωνας λέει στόν διάλογο περί τῶν νόμων: «Ἔτσι δέ μᾶς δόθηκε

μόνον ο λόγος νά ζούμε μέ μεγαλύτερη χαρά αλλά και νά πεθάνουμε μέ περισσότερη έλπίδα ».-

Ἡ Σύγχρονη Ἑλευσίνα

Τό 396 μ.Χ. εἰσέβαλαν στήν Ἑλλάδα οἱ βάρβαροι, ὀδηγημένοι ἀπό τό βασιλιά τῶν Γότθων Ἀλάρικο. Κατέστρεψαν τήν Ἑλευσίνα καί ἔβαλαν τέλος στά Μυστήρια. Πολλούς αἰῶνες ἀργότερα οἱ βάρβαροι τοῦ 20οῦ αἰῶνα κατάφεραν νά εἰσβάλλουν στή φύση, στόν ἴδιο τόπο καί νά τόν ὀδηγήσουν στό χεῖλος τῆς καταστροφῆς. Ἐκεῖ πού κάποτε λάτρευαν τή θεά τῶν χωραφιῶν, σήμερα 840 ἐργοστάσια, δηλαδή τό 40% τῆς Ἑλληνικῆς βاريᾶς βιομηχανίας, χύνουν δηλητήριο πάνω στόν πυκνοκατοικημένο τους περίγυρο. Ἡ Ἑλευσίνα σήμερα δέν ἐμπνέει πιά τό σεβασμό καί τήν ἐλπίδα τῆς πίστης, ἀλλά ἀντίθετα ἐπιβάλλει τόν τρόμο καί δίνει στή ζωή ἕνα πρόωρο τέλος. Τό φτερωτό ἄρμα τοῦ Τριπτόλεμου ἔχει πιά γίνει κομμάτια. Μόνο ἡ « πέτρα χωρίς χαμόγελο » μᾶς ἀπόμεινε, συσσωρευμένη σέ μιά ἀμέτρητη πολλαπλότητα στίς αἰθουσες τῶν ἐργοστασίων καί στίς καμινάδες. Ἐδῶ δέν εἶναι πιά τό βασίλειο τῆς Δήμητρας. Ὁ Ἄδης ἔχει πιά στήσκει ἐδῶ τό βασίλειό του καί ἔχει κτίσει τίς κολασμένες μηχανές τοῦ κάτω κόσμου του. Τώρα βασανίζει τούς πολῖτες τῆς Ἑλευσίνας καί τήν κοντινή πρωτεύουσα μέχρι θανάτου.

Ὁ Δήμαρχος τῆς Ἑλευσίνας προσπαθεῖ ἀπελπισμένα νά σταματήσει αὐτή τήν κούρσα πρός τήν καταστροφή: « Ἐχω τό προνόμιο νάμαι Δήμαρχος μιᾶς πόλης μέ τήν πύο μολυσμένη ἀτμόσφαιρα. Ἀγωνίζομαι νά χάσω αὐτό τό προνόμιο. Προσπαθοῦμε νά πείσουμε τούς υπεύθυνους, ὅτι ὁ κίνδυνος τῆς μόλυνσης τοῦ περιβάλλοντος εἶναι χωρίς ὅρια ». Σάν ἀπάντηση στόν ἀγῶνα του, τοῦ ἀπάντησε ὁ Διευθυντής τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας: « Τί νά κάνουμε Δήμαρχε! Ὅλα τά ἐργοστάσια τοῦ κόσμου βγάζουν καπνό καί ἀπόβλητα. Τί θέλετε ἐσεῖς; Τῆς Ἑλευσίνας νά βγάζουν ἀνθρόνερο; »

Ἡ πηγή τῶν Ἀνθῶν ἔχει στερέψει ἀπό πολύ καιρό καί ἐπειδή οἱ πολῖτες τῆς Ἑλευσίνας δέν ἔχουν δικαίωμα νάχουν ἀνθρόνερο, πάνω ἀπό τήν πόλη τους κρέμεται ἕνα σύννεφο, πού δέν φέρνει τήν ἀνακουφιστική βροχή, ἀλλά κίνδυνο καί θάνατο. Στό Σαρωνικό φτάνουν τεράστιες ποσότητες ἀπό ἀπόβλητα, χωρίς τόν ἐλάχιστο βιολογικό καθαρισμό. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι μεταξυ τῆς Ἑλευσίνας καί τῆς Σαλαμῖνας δέν ὑπάρχει πιά ζωή.

Σύμφωνα μέ τή μελέτη τοῦ καθηγητῆ τοῦ Ε.Μ.Π. κυρίου Βαλκανᾶ, λειτουργοῦν ἑκατοντάδες βιομηχανίες δίχως προδιαγραφές γιά τά στερεά, ὑγρά καί ἀέρια ἀπόβλητά τους. Γιά τίς ἐρευνες αὐτές ἀσχολήθηκε εἰδικά μέ πέντε βιομηχανικές μονάδες, πού ρυπαίνουν ἐπικίνδυνα τήν περιοχή. 100.800 τόννοι μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακα, 1700 τόννοι ὑδρογονάνθρακες, 80.500 τόννοι τσιμέντο καί ἀλκαλική σκόνη ἐκλύονται στόν ἀέρα κάθε χρόνο ἀπό τά ἐργοστάσια αὐτά. Τά ἀπόβλητα πού ρίχνονται στή θάλασσα, 74.000 τόννοι τή μέρα, περιλαμβάνουν ὑδρογονάνθρακες, ἄμμωνία, φαινόλες καί βαρεῖα τοξικά πισσώδη ὑπολείμματα. Πρόσθετα ρίχνονται ἀκόμη 22 τόννοι ἄμμωνία καί 46 τόννοι κόκκινα ὀξειδία τοῦ σιδήρου.

Πολλά τά σύμβολα καταστροφῆς

100.000 τόννοι θαλασσινοῦ νεροῦ καταστρέφονται βιο-

λογικά κάθε μέρα. Δυστυχῶς στόν κόσμο μας δέν ὑπάρχει μόνο μιά Ἑλευσίνα μέ τήν ἔννοια τοῦ συμβόλου τῆς καταστροφῆς, πού κάνει ὁ ἄνθρωπος σέ κάθε γωνιά τῆς γῆς μας. Σύμφωνα μέ τίς ἀναφορές τοῦ Ζάκ Κουστῶ ἕνα τρίτο τῆς Μεσογείου εἶναι ἤδη νεκρό. Τό 1975 ἡ Ἐθνική Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Η.Π.Α. ἐξέπληξε μιά μελέτη, σύμφωνα μέ τήν ὁποία κάθε χρόνο φθάνουν περίπου 6,1 ἑκατομμύρια τόννοι πετρελαίου, καταλοίπων πετρελαίου καί ἀπόβλητα τῶν παραγῶν διύλισης σ' ὅλους τούς Ὠκεανούς τῆς γῆς. Αὐτό φυσικά ἐπιδρᾷ ἰδιαίτερα στόν ἀριθμό τῶν ψαριῶν, πού ἀλιεύονται, πού παρουσιάζει μιά συνεχῆ πτώση ἀπό τό 1971 καί 1972. Στήν Ἑλευσίνα, ὅπως καί σ' ὅλο τόν κόσμο, ἐργάζονται οἱ μηχανές, καπνίζουν οἱ καμινάδες, ἐνῶ στά γραφεῖα διεξάγεται ἀγῶνας γιά τήν αὐξηση τῆς παραγωγῆς. Μία ψυχολογική ἐκλεπτυσμένη πλύση ἐγκεφάλου βομβαρδίζει τήν καταναλωτική μας κοινωνία μέ ὅλο πύο τελειοποιημένα περιττά προϊόντα. Τό τίμημα, πού πληρώνουμε γι' αὐτό εἶναι ἡ καταστροφή τῆς ζωῆς, τῶν τροφῶν καί τοῦ περιβάλλοντος μας. Ἡ σύγχρονη ἱατρική ἔχει ἀπό καιρό ἀποδείξει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πάσχει ἀπό τή μόλυνση τῆς ἀτμόσφαιρας. Χαρακτηριστικές ἀσθένειες πού διαγιγνώσκονται στήν Ἑλευσίνα κι αὐτό ὄχι μόνο στούς ἐργάτες τῶν ἐργοστασίων, ἀλλά καί στούς κατοίκους τῆς πόλης εἶναι ἰδιαίτερα ἡ πνευμονοκονίαση, οἱ ὀφθαλμολογικές παθήσεις, ἡ στέρωση καί οἱ παθήσεις τοῦ στομαχιοῦ. Ἐκεῖνο πού πρέπει νά ληφθῇ ἐπίσης ὑπ' ὄψη εἶναι καί ὁ παράγοντας «θόρυβος». Πλάι στήν πνευμονοκονίαση βρίσκεται στό γερμανικό κατάλογο τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀσθενειῶν ἡ βαρηκοῖα. Τό 1976 ὑποβλήθηκαν 12.418 αἰτήσεις γιά σύνταξη λόγω βαρηκοῖας, πού εἶχε προκληθεῖ ἀπό τούς θορύβους. Ἀπ' αὐτές ἐγκρίθηκαν 2.028 (1406 περισσότερες ἀπό τό 1970). Μετά ἀπό ἐντολή τοῦ Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς τῆς Βόννης ἡ Χημική Ὑπηρεσία Ἐρευνῶν τοῦ Σααρμπρύνκεν ἐρευνῆσε γερμανικά τρόφιμα σχετικά μέ τή συγκέντρωση δηλητηριωδῶν βαρέων μετάλλων. Τό ἀποτέλεσμα μᾶς κρούει τόν κῶδωνα τοῦ κινδύνου. Σέ 1051 ἀπό τά τρόφιμα πού ἐρευνήθηκαν, τό περιεχόμενο τοῦ μολύβδου καί καδμίου εἶχε φθάσει ἐν μέρει σέ μιά κλίμακα τελείως βλαπτική γιά τήν ὑγεία. Σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τῆς Παγκοσμίας Ὁργάνωσης Ὑγείας τό περιεχόμενο τοῦ καδμίου πρέπει νά τηρεῖται σέ πολύ χαμηλά ἐπίπεδα καί ἀναφέρει σάν μέγιστο ὄριο γιά τό πόσιμο νερό 0,005 χιλιοστόγραμμα ἀνά λίτρο. Ἡ τροφοδοσία τοῦ Μονάχου ἦδη ἔχει πλησιάσει στό νερό τό ὄριο αὐτό (0,003 χιλιοστόγραμμα πρᾶγμα πού προσεγγίζει στά ὅρια τοῦ φυσικοῦ νεροῦ τῆς πηγῆς).

Μία ἐπίσημη Γιαπωνέζικη στατιστική ἀνέφερε τό 1974, ὅτι στή χρονική αὐτή περίοδο νοσηλεύονταν στά νοσοκομεία τῆς Ἰαπωνίας 20.000 ἀσθενεῖς λόγω μόλυνσης τοῦ ἀέρα καί τοῦ νεροῦ. Ἐκατοντάδες Γιαπωνέζοι ἔγιναν θύματα τῆς ἀσθενείας « Ἰτάι- Ἰτάι », ὅταν ἦταν πόσιμο νερό δηλητηριασμένο ἀπό κάδμιο. Τά συμπτώματα τῆς ἀσθενείας αὐτῆς πού μποροῦν νά ἐμφανισθοῦν καί μετά 30 χρόνια, εἶναι νευραλγίες, πόνοι στή σπονδυλική στήλη, συρρίκνωση τοῦ σκελετοῦ μέχρι 30 ἑκατοστά, ὀφειλομένη στήν ἐξάλειψη τοῦ ἀσβεστίου τῶν ὀστέων.

Στήν Ἑλευσίνα γίνεται παραγωγή, καταναλίσκεται ἐνέργεια. Πρὶν ἀπό λίγο καιρό ἀκόμη, θεωρούσαμε πῶς οἱ θησαυροὶ τοῦ ἐδάφους μᾶς εἶχαν δοθῇ χάρισμα καί ἔτσι

ανάπτυχθηκε μία ληστροική εκμετάλλευση σέ όρια, πού άφησαν τόν κόσμο κατάπληκτο. Στο βιβλίο του « "Ορια τής ανάπτυξης », ό Μήντοου δημοσίευσε ένα πίνακα ύπολογισμού, από τόν όποιο προκύπτει, ό χρόνος πού θά έχουμε στη διάθεσή μας τίς διάφορες πρώτες ύλες. Βασίζει τόν ύπολογισμό αυτό στα πενταπλάσια τών γνωστών μας αποθεμάτων. Σύμφωνα μέ τίς άπόψεις του θά ύπάρχει κάρβουνο γιά 150, πετρέλαιο γιά 50, σίδηρο γιά 173, άλουμίνιο γιά 55, χαλκό γιά 48, άσήμι γιά 41, και χρυσό γιά 29 χρόνια. Μόλις οί μεγαλοβιομηχανοί συνειδητοποίησαν τήν ελάττωση τής ένεργείας, άφησαν νά λάμψει στο στερώμα ένα καινούργιο άστρο, τήν άτομική ένεργεια.

Οί πολιτικοί και ένα μεγάλο μέρος τών έπιστημόνων προσπάθησαν επί χρόνια μέ μονόπλευρη διαφώτιση νά μάς πείσουν, ότι ή άτομική ένεργεια είναι ή ιδανική λύση γιά τό ένεργειακό πρόβλημα. "Αλλά ήδη σέ άμπολλα βασικά έρωτήματα οί διάφορες άπόψεις τους συγκρούονται. Μέ τήν « ειρηνική χρησιμοποίηση » τής άτομικής ένεργείας, πού χρειάζεται ένα στρατό όπλισμένων γιά νά τή φυλάξει, μπορούν μέ τήν παραμικρή ανθρώπινη ή τεχνική άβλεψία νά προκληθοϋν καταστροφές, πού μπροστά τους τό Σεβέζο είναι ένα άσήμαντο έπεισόδιο.

"Αν τό έργοστάσιο τής άτομικής ένεργείας είναι τό ίδιο ένα πρόβλημα, τό πρόβλημα τής έναποθήκευσης τών άπόβλητων τών άτομικών έργοστασίων είναι ένα πρόβλημα διςεπίλυτο, άν όχι τελείως άλυτο. "Ο "Αμερικανός άτομικός φυσικός "Αλβιν Μ. Βάινμπεργκ, ένα από τούς ύποστηρικτές τής άτομικής ένεργείας θεωρεί σήμερα, ότι άποκλείεται νά τίθενται ύπό διαρκή έλεγχο οί τεράστιες ποσότητες τών άτομικών άποβλήτων, πού είναι άποθηκευμένες σέ χίλιες γωνίες τής γή. "Ακόμα τά επικίνδυνα αυτά γιά τή ζωή άπόβλητα βυθίζονται στίς θάλασσες, χωρίς κανείς νά έχει σαφή γνώση τών συνεπειών. Μία επικίνδυνη κληρονομιά γιά έκατοντάδες γενεών.

Στή Γερμανία έγιναν τεράστιες κινητοποιήσεις πολιτών ενάντια στην άνέγερση άτομικών έργοστασίων. "Ο άγώνας τους στέφτηκε μέ προσωρινή έπιτυχία. Σήμερα δίνουν τά διοικητικά δικαστήρια άδεια εγκατάστασης άτομικού έργοστασίου όπως στην περίπτωση του χωριού Μπρόκντορφ, μόνον όταν ύπάρχει πρόβλεψη γιά άσφαλή άποθήκευση τών επικινδύνων άτομικών άποβλήτων. 20.000 πολέμιοι τής άτομικής ένεργείας συγκεντρώθηκαν στον ύπαιθριο χώρο πού προοριζόταν γιά τήν άποθήκευση άτομικών άποβλήτων στο Γκορλέμπεν, γιά νά διαμαρτυρηθοϋν εναντίον του σχεδίου.

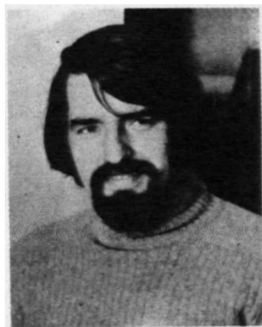
Γιά μία νέα πομπή

Τώρα όμως τό μεγάλο κεφάλαιο έχει κέρδη από τήν άτομική ένεργεια και άσκει πίεση γιά μία ταχύτερη άνέγερση τών άτομικών έργοστασίων. "Εκμεταλλεύεται τήν άνεργία πού επικρατεί, και τόν φόβο μιάς μεγαλύτερης κλίμακας άνεργίας και προβάλλει τό έπιχείρημα ότι ή άτομική ένεργεια δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας. Κι έτσι φτάσαμε στο ιστορικό συμβάν, νά συμμαχήσουν οί βιομηχανίες και τά συνδικάτα « γιά νά μεριμνήσουν γιά

καινούργιες θέσεις εργασίας ». Μπροστά στίς Πύλες τής "Αθήνας, μέ τή σαπισμένη "Ακρόπολη πού τή στέφει, γιά τή διατήρηση τής όποιας τρέμει πιά όλος ό κόσμος, βρίσκεται ή "Ελευσίνα, κάποτε τόπος τών Μυστηρίων τής Δήμητρας, τώρα « Κρανίου τόπος » γιά τήν άνθρώπινη τήν 20ού αιώνα. "Ηδη ό Πλάτωνας είχε τήν έννοια του περιβάλλοντός του και μιλούσε ενάντια στην άποδόσωση τής "Αττικής όταν ή "Ελλάδα είχε άκόμη δάση κατά 88%. Σήμερα τό πρόβλημα δέν είναι πιά μόνο τά δενδράκια, τά κλασσικά ή νεοκλασσικά κτίρια. Σήμερα τό πρόβλημα είναι ή διατήρηση ενός χώρου, πού νά εξασφαλίσει τή διατήρηση τής ίδιας τής ζωής. Γι' αυτό στην Εϋρώπη κερδίζουν τά οικολογικά κόμματα συνεχώς όπαδούς. Κάποτε οί μύστες τραβούσαν γιά τήν "Ελευσίνα, τραγουδώντας και έλπίζοντας νά ζήσουν τό μεγάλο όραμα. Σύντομα ό εικοστός αιώνας θά γεννήσει μία καινούργια πομπή, πού θά ξελεξει τήν πορεία της αρχίζοντας από τό βρωμερό Κηφισό, μέσω τής έχθρικης γιά τούς θεούς κι ανθρώπους «ιεράς όδου», τραβώντας πρós τούς ναούς του κεφαλαίου. Θά είναι μία πορεία θλίψης και διαμαρτυρίας. Τήν πομπή δέν θά άνοίγουν πιά τά «ιερά σκεύη» και δέν θά τήν οδηγεί τό ιερατείο γιατί σιωποϋν άκόμη, άφού ό κόσμος πού δημιουργήθηκε από τό θεό τους κοντεύει σχεδόν νά τιναχτεί στον άέρα. Οί μύστες θά είναι γνώστες. Δέ θά δροσίζονται πιά μέ τόν κυκεώνα. Στά χείλια τους θά κολλάει ή καπνιά και ή μαυρίλα. Μάταια ή "Ιάμβη θά προσπαθεί νά τους κάνει νά χαμογελάσουν. Θά τραβήξουν γιά τό "Ιερό τών ισχυρών, τό τελεστήριο τών καταστροφών του κόσμου. Θά απαιτήσουν έλπίδα ζωής γιά τά παιδιά τους, γιατί έχουν βαθείά μέσα στο αίμα τους τά λόγια του φυσικού Χάιντς Χάμπερ.: «Αυτή ή έλλειψη εϋθύνης γιά τό μέλλον στίς δικές μας σύγχρονες κυβερνητικές δομές είναι χειρότερη όσο στην κλασσική οικογένεια. Γιά έναν πρόεδρο κυβέρνησης, γιά τόν πρόεδρο μιάς κεντρικής έπιτροπής ή γιά τόν πρόεδρο ενός άφρικανικού ή νοτιοαμερικανικού κράτους είναι σχεδόν άδιάφορο, τό πώς θά είναι ό κόσμος δέκα χρόνια άργότερα. "Η πιθανότητα νά είναι στην κυβέρνηση άκόμη τότε, είναι πολύ μικρή ».

Κλείνοντας τή σύντομη αυτή μελέτη θέλω νά προσθέσω, πώς τό ίδιο μου τό έργο μέ άνάγκασε νά προχωρήσω στην παραβολή τών 2 "Ελευσίνων τής παλιάς και τής νέας.

Στην αρχή δούλεψα τό θέμα τής μυθολογίας, πού μέ όδήγησε στην "Ελευσίνα και εκεί γνώρισα σέ όλη της τήν έκταση τήν μόλυνση του περιβάλλοντος πού μέ ώθησε σέ μία νέα διάσταση τής ματιάς μου σάν ζωγράφου. Κι έτσι έφτασα στο άποτέλεσμα μιάς διαμαρτυρίας μέσω των έργων μου. Μέ τήν βαθύτερη εϋχή και έλπίδα νά συμβάλω μέ τόν δικό μου τρόπο στην διατήρηση τών όσων έχουν άπομείνει στον "Ελλαδικό χώρο.

Ο ΧΕΡΜΑΝ ΦΡΑΝΤΣ ΜΠΛΑΟΥΤ γεννήθηκε τό 1939 στή Γερμανία. Σπούδασε στο Μόναχο και τό "Αμβούργο. Από τό 1966 ζει και εργάζεται στην "Ελλάδα. "Εχει παρουσιάσει δουλειά του σέ άκτιώ άτομικές εκθέσεις στην "Αθήνα, Μόναχο, Κολωνία. Ντόρτμουντ και Κόμπλενς. "Ελαβε επίσης μέρος σέ δέκα διαδικίες στην "Αθήνα, τό "Εssen και τήν Ζυρίχη. "Εργα του βρίσκονται σέ ιδιωτικές και δημόσιες συλλογές στην "Ελλάδα, Γερμανία, "Αγγλία, "Ελβετία, Γαλλία, "Ηνωμένες Πολιτείες. Τό Φλεβάρη του 78 θά παρουσιάσει μέρος τής δουλειάς του στή γκαλερί "Πανοθέληρος τής Θεσσαλονίκης και τόν "Οκτώβρη στην Κολωνία.

Χέρμαν Μπλάουτ
"Αθήναι 1977-1978